

List Galatským

Hodnověrnost evangelia

¹⁻³ Bratři, přijměte ode mne i od všech, kteří jsou zde se mnou, přání Božího pokoje a milosti.

⁴⁻⁵ Věčná chvála buď Bohu i Kristu Ježíši, který podle Boží vůle za nás obětoval svůj život a tak nás zachránil z moci zla, které ovládá tento svět.

⁶ Jsem překvapen, bratři, jak rychle jste se nechali svést k následování falešného evangelia.

⁷ Pamatujte si, že není jiná cesta k věčnému životu než ta, kterou nám otevřel Kristus. Nedejte se mýlit těmi, kdo se snaží jeho učení – jak jsme vám ho kázali – všelijak překrucovat. Kdo to činí, ať je na věky zavržen. ⁸⁻⁹ Znovu opakuji: I kdyby někdo z nás – nebo dokonce anděl z nebe – hlásal něco jiného, než jsme vás učili my, ať je na věky zavržen.

¹⁰ Vidíte, že nezačínám žádnými lichotkami. Nechci se totiž za každou cenu líbit lidem. Jestliže se chci opravdu někomu líbit, pak jedině Bohu; jinak bych nebyl Kristův služebník.

¹¹ Ujišťuji vás, bratři, že to, co jsem vám hlásal, není lidský výmysl. ¹² To poselství mi nesvěřil nikdo jiný než sám Ježíš Kristus. Jsou to jeho vlastní slova a nemám je z druhé ruky.

¹³ Vy přece víte, čeho jsem se dopouštěl ještě jako žid – jak jsem křesťany pronásledoval a snažil se je vyhubit. ¹⁴ V té době snad

nebylo mezi mými vrstevníky horlivějšího a pravověrnějšího žida nade mne. Nikdo jiný nehořel pro tradice mého národa tak fanaticky jako já.

¹⁵⁻¹⁶ Ale pak to přišlo! Bůh mi odhalil pravdu o svém Synu a uložil mi šířit jeho poselství po celém světě. K této službě mne ve své dobrotě vybral již dávno před mým narozením. ¹⁷ Když se to stalo, nevyptával jsem se na Krista jiných lidí, ani jsem se nešel radit s jeruzalémskými apoštolý. Odešel jsem do Arábie, vrátil se zase do Damašku ¹⁸ a teprve po třech letech jsem se vypravil do Jeruzaléma, abych se osobně seznámil s Petrem. Pobyl jsem u něho dva týdny, ¹⁹ ale kromě Jakuba, Ježíšova bratra, jsem se s dalšími apoštolý nesetkal. ²⁰ Tak to skutečně bylo, Bůh je mi svědek, že nelžu. ²¹ Pak jsem se vydal do Sýrie a Kilikie, ²² zatímco v Judsku mě křesťané stále ještě neznali. ²³ Věděli jen, že dřívější nepřítel hlásá nyní to, co sám předtím tak krutě potíral, ²⁴ a chválili za to Boha.

2

Poznání Krista osvobozuje od obřadnictví

¹ Až o čtrnáct let později jsem přišel do Jeruzaléma znovu, tentokrát s Barnabášem a Titem. ² Dostal jsem totiž od Boha pokyn, abych všechno, čemu učím v pohanských zemích, předložil ke zvážení čelným osobám v církvi. Vše jsme spolu prohovořili a nikdo neměl námitky, ³ dokonce nepožadovali ani na Titovi, který byl Řek, aby se dal po židovsku obřezat.

⁴ Otázku obřizky rozvířili teprve někteří z dřívějších příslušníků farizejské strany. Ti se mezi nás vloudili, aby vyslídili, do jaké míry jsme opustili mojžíšovské obřadní předpisy. Rádi by z nás byli opět udělali otroky starých příkazů a zákazů, ⁵ ale tomu jsme se bránili a ubránili, abyste snad nebyli přinuceni věřit, že spása je v plnění židovských zákonů.

⁶ Také nikdo z představitelů církve necítil potřebu dodávat něco k tomu, co jsem vás učil. (Mimochodem, jejich postavení stejně nic neznamená, protože před Bohem je člověk jeden jako druhý.) ⁷⁻⁹ Když Petr, Jakub a Jan viděli, jak se Kristovo učení úspěšně šíří mezi pohany, rozpoznali v tom důkaz, že mě Bůh k této práci pověřil, stejně jako pověřil Petra k práci mezi židy. Tito tři nejvýznamnější apoštolové potom mně a Barnabášovi stiskli ruku na znamení dohody. „Pokračujme dál ve své práci,“ řekli, „vy mezi pohany a my mezi židy.“ ¹⁰ Jenom nám doporučili, abychom nezapomínali na chudé, což mi taky vždy leželo na srdci.

Nebezpečí přetvářky hrozí každému

¹¹ Když však přišel Petr do Antiochie, musel jsem ho veřejně pokárat, protože si to opravdu zasloužil. ¹² Než totiž mezi nás přišli někteří jeruzalémští křesťané, jimž dosud leží na srdci dodržování židovských tradic, jídal klidně s dřívějšími pohany. Potom však, ze strachu před jeruzalémskými, začal se jich stranit. ¹³ A po něm si takhle pokrytecky počínali i Barnabáš a ostatní. ¹⁴ Když jsem to viděl, okamžitě mi bylo

jasné, že to není v souladu s evangeliem. Proto jsem Petrovi řekl přede všemi: „Ty jsi rodem žid, se židovstvím jsi již skončil, ale teď chceš najednou nutit pohany, aby dodržovali židovské zákony?“

¹⁵ My jsme sice rodilí židé, ¹⁶⁻¹⁷ ale přece jako křesťané víme, že před Bohem obstojíme pouze pro víru v Ježíše Krista. ¹⁸ Před zákonem jsme všichni propadli, a proto nás žádná zásluha nemůže zachránit. Co kdyby se však naše spoléhání na Krista ukázalo klamné a dodržování mojžíšovských zákonů nepostradatelné? Nebyl by pak Kristus příčinou našeho zavržení? Nechme toho! Sami vidíte, k jak nesmyslným závěrům bychom dospěli.

¹⁹ Já osobně jsem na zákonu a jeho předpisech ztroskotal. Ve smyslu zákona jsem byl odsouzen k smrti a popraven. Na mně si zákon už nic nevezme. Kristovo ukřižování bylo i mým ukřižováním. ²⁰ A tak to, co žije, nejsem už já, ale žije ve mně Kristus. A tomuto pravému životu dala v mém těle vzniknout víra v Božího Syna, který mě miloval a obětoval se za mne. ²¹ Nepatřím tedy k těm, jimž je Kristova oběť lhostejná. Kdybychom se před Bohem mohli vykázat naplněním zákona, byl by Kristus zemřel zbytečně!

3

Zákon a víra

¹ Kam jste dali rozum, Galaťané! Kým jste se to dali napálit? Vy, kteří jste měli

ukřižovaného Krista takřka přímo před očima!
² Jen mi řekněte: Dostali jste snad Božího Ducha odměnou za dodržování židovských zákonů, nebo jste ho obdrželi proto, že jste uvěřili v Ježíše Krista? ³ Tak vidíte! Copak jste ztratili najednou soudnost? Začali jste v síle Božího Ducha, a teď chcete ve vlastní síle pokračovat? ⁴ Bylo snad všechno, co jste prožili, k ničemu? Ne, tomu nevěřím! ⁵ Znova se vás ptám: Boží Duch a všechny jeho zázraky mezi vámi - lze to vše přičítat vašemu přesnému plnění zákona? Rozhodně ne! Bůh mezi vámi prokázal svou moc a dává vám svého Ducha. Je to snad odměna za vaše skutky, nebo důsledek vaší víry v Krista?

Lidské zásluhy neotevřou nebeskou bránu

⁶ Jak to bylo s Abrahamem? Uvěřil Božímu slibu a Bůh ho zahrnul svou přízní. ⁷⁻⁹ K Abrahamovi se tedy může rovnat jen ten, kdo je ochoten věřit Bohu stejně, jako uvěřil on. A Bůh už tehdy vlastně Abrahamovi oznámil, co vy dnes prožíváte: že zachrání i jiné národy, jestliže mu uvěří tak, jako uvěřil on, Abraham.

¹⁰ Na druhé straně tvrdost zákona dopadá na ty, kdo spoléhají na své záslužné činy. Vždyť zákon říká jasně: „Odsouzen je každý, kdo se proviní i jen proti jedinému z přikázání zapsaných v knize zákona.“ ¹¹ Je tedy jasné, že žádné naše zásluhy nám nebeskou bránu neotevřou; ta se otvírá jiným klíčem - vírou. Mluví o tom i prorok Abakuk, když říká: „Jen ten, kdo Bohu důvěřuje, obstojí před ním a bude

žít.“ ¹² Zákon se o víru nestará; tam stojí: „Žít bude ten, kdo bude činit to a to.“ Bez výjimky.

¹³ Z této kletby námi nesplněného zákona jsme však vysvobozeni Kristem. On vzal naše přestupky i jejich následky na sebe. Naše prokletí nechal dopadnout na svou hlavu, když umíral na kříži, neboť je napsáno, že „proklet je každý, kdo visí na dřevě“. ¹⁴ A díky jemu mohou všichni lidé bez rozdílu dostat stejné požehnání jako Abraham a všichni mohou natáhnout ruku víry po slíbeném Božím Duchu.

Zákon a Boží slib

¹⁵ Bratři, vždyť sami víte, že když někdo pořídí závět a náležitě ji potvrdí, nemůže na tom později již nikdo nic změnit. ¹⁶ Bůh se zavázal slibem Abrahamovi a jeho potomku. Není zde užito množného čísla, a proto nejde o všechny Abrahamovy potomky – celý židovský národ. Řeč je o potomku, a tím je míněn Kristus. ¹⁷ Chci tím říci toto: Bůh dal Abrahamovi závazný slib. Ten nemohl být zrušen zákonem, který přišel o čtyři sta třicet let později. ¹⁸ Kdyby nás totiž mohlo od věčné smrti zachránit přesné dodržování zákona, nemusel Bůh Abrahamovi nic slibovat. On to však udělal.

¹⁹ K čemu bylo tedy zapotřebí ještě zákonů? Jen k tomu, aby nám Bůh ukázal, jak jsme od něj vzdáleni. A jen do té doby, než přijde ten ohlášený potomek, Kristus, jehož se týkal onen Boží závazek. ²⁰ (Ještě jeden rozdíl: Zákon vydal Bůh lidem Mojžíšovým prostřednictvím a tomu

je poslal po andělovi; smlouvu s Abrahamem však uzavřel osobně, bez prostředníků.)

²¹⁻²³ Znamená to snad, že Boží sliby a Boží zákony jsou navzájem v rozporu? Ovšem že nikoliv! Kdyby byl zákon stačil zachránit člověka z moci zla (a podle Písma jsme všichni v jeho područí), nenabízel by Bůh jiné východisko – víru v Ježíše Krista. ²⁴ Zákon byl naším vychovatelem. Vzdělával nás a vedl ke Kristu, abychom v něj uvěřili, přijali ho za svého Spasitele a tak byli před Bohem ospravedlněni.

Vírou se stáváme Božími dětmi

²⁵⁻²⁶ Ale nyní, po příchodu Kristově, již nejsme svěřeni tomuto vychovateli, protože jsme se stali Božími dětmi. ²⁷ Všichni, kteří křtem vyznali svou víru v Krista, jsou s ním úzce spojeni. ²⁸ Není už rozdílu mezi židem a pohanským Řekem, otrokem a pánem, mužem a ženou; všichni jsme si v Kristu rovni. ²⁹ Jsme s ním zajedno. V tomto smyslu jste tedy i vy potomky Abrahamovými a všechny Boží sliby dané Abrahamovi smíte vztahovat i na sebe.

4

Nedospělý dědic je podržizen poručníkovi, dospělý se svobodně rozhoduje

¹ I s dědictvím je to ovšem tak, že dokud dědic nedosáhne zletilosti, neliší se jeho postavení od postavení sluhy, ač mu náleží celý otcův majetek. ² Musí poslouchat svého poručníka, dokud neuplyne zákonná doba. ³ V takovém postavení jsme se nacházeli před Kristovým

příchodem. Byli jsme vázáni běžnými zákony a zvyklostmi. ⁴ Ale když nadešel čas určený Bohem, poslal Bůh svého Syna. Narodil se z ženy a byl podřízen zákonu. Proč? ⁵ Musel se postavit na místo nás, kteří jsme propadli před zákonem, aby nás, odsouzence k smrti, vrátil do svobodné Boží rodiny. ⁶ A protože jsme adoptováni za Boží děti, dal nám Bůh i stejné smýšlení a citění, jaké měl Kristus, takže smíme stejně jako on nazývat Boha svým Otcem. ⁷ Nejsme už otroky, jsme Božími dětmi a vše, co patří Bohu, je i naše, protože tak to on sám rozhodl.

⁸ Dokud jste Boha neznali, sloužili jste bohům, které jste si sami vymysleli. ⁹ Ale teď, když jste Boha našli, nebo spíše když on našel vás, chcete se zase vracet k tomu ubohému, bezcennému náboženství záslužných skutků? ¹⁰ Váš život by se měl znovu točit jen kolem seznamu zákazů a příkazů? ¹¹ Bojím se o vás. Jako by všechno úsilí, které jsem vám věnoval, bylo nadarmo.

Rozdílné názory rozbíjejí přátelství

¹² Bratři, vroucně vás prosím, vžijte se trochu do mého postavení, jako jsem se já snažil vcítit do vašeho! Kdysi jsme si přece rozuměli docela dobře. ¹³ Nijak vám nevadila má tělesná slabost, když jsem k vám poprvé mluvil o Kristu. ¹⁴ Nedali jste najevo pohrdání ani nelibost nad mou ubohou tělesnou schránkou; naopak, přijali jste mne jako skutečného posla od Boha, jako samého Ježíše Krista. ¹⁵ Kam se podělo všechno vaše nadšení, které nás tak

sblížovalo? Vždyť jste byli ochotní dát mi vlastní oči, kdyby mi to pomohlo. ¹⁶ A teď jen proto, že vám říkám pravdu, má mezi námi vzniknout nepřátelství?

¹⁷ Ti falešní učitelé, kteří se tak horlivě ucházejí o vaši přízeň, nemyslí to s vámi dobře; chtějí nás rozdělit a strhnout vás na svou stranu. ¹⁸ Horlivost je chvályhodná, ale musí usilovat o dobrou věc, a to nejen po tu chvíli, kdy jsem u vás. ¹⁹ Moje děti, znovu pro vás trpím jako matka při porodu. Vždyť jde o to, aby na vás bylo vidět, že se podobáte Kristu. ²⁰ Tak bych si přál být teď mezi vámi a promluvil k vám osobně. Opravdu už nevím, co s vámi mám dělat.

Abrahamův příběh k našemu poučení

²¹ Poslyšte vy, kteří vyžadujete poslušnost židovským předpisům: Proč si pořádně nepřečtete Bibli? ²² Dočetli byste se tam, že Abraham měl dva syny, jednoho se svou manželkou, ale jednoho ještě předtím se svou otrokyní, což tehdy nebylo nic neobvyklého. ²³⁻²⁴ Ten první, syn otrokyně, se narodil jen proto, že si to muž a žena přáli. Narození druhého bylo navíc darem od Boha a naplněním jeho slibu. Můžeme to použít jako obraz: ty dvě ženy představují dva odlišné vztahy k Bohu. ²⁵ Otrokyně Hagar odkazuje ke smlouvě uzavřené mezi Bohem a lidmi na hoře Sínaji. To odpovídá židovskému přístupu k Bohu. Tam je člověk otrokem předpisů a zákonů. ²⁶ Abrahamova manželka Sára je obrazem

Kristovy církve, a to je naše matka. ²⁷ O ní prorokoval Izajáš:

„Raduj se neplodná, která nemáš děti,
jásej ty, která nepoznala,
co je to být matkou!

Mnoho potomků dá Bůh tobě,
ponížené a opovržené,
víc než otrokyni,
která má tvého muže.“

²⁸ Ti zaslíbení potomci, to jste vy, bratři, vám platí slib, kterým Bůh požehnal Izákovi. ²⁹ Ale už tenkrát pronásledoval syn narozený z otrokyně toho druhého, který svůj život dostal od Boha. A tak je tomu i dnes. ³⁰ Co však čteme v Bibli? „Vyžeň otrokyni i jejího syna. Syn otrokyně nebude dědit se synem manželky.“ ³¹ Bratři, my nejsme syny otrokyně, my jsme svobodní.

5

Svobodu od Boha musíme střežit

¹ Naši svobodu nám vydobyl Kristus, nedejme si ji nikým vzít! ² Poslyšte, co vám říkám, je to vážná věc: dáváte-li se obřezat po židovském způsobu, není vám Kristus nic platný. ³ Znovu opakují: kdo chce dosáhnout Boží přízně tímto způsobem, je povinen dodržovat židovský zákon do posledního puntíku, jinak je ztracen. ⁴ Kdo se chce dovolávat svých skutků, nemůže se už dovolávat Krista ani Boží milosti. ⁵⁻⁶ Ale my smíme v Božím Duchu spoléhat na to, že Kristova smrt smazala naše provinění a smířila nás s Bohem. Obřízka a

ostatní židovské obřady nám už nemusí dělat těžkou hlavu, protože vše záleží jen na víře, projevující se láskou.

⁷ Vedli jste si docela dobře! Kdo vás to tak zmátl, že jste upustili od cesty za pravdou?

⁸ Ten rozhodně nemá nic společného s Bohem, který vás povolal ke svobodě. ⁹ Dejte si pozor, nepatrná nákaza může přerůst ve zhoubnou epidemii. ¹⁰ Pořád však doufám, že pochopíte, která cesta je správná. Ale ten, kdo vám káže takové bludy, bude se z toho zodpovídat, ať je to kdokoliv.

¹¹⁻¹² Jestli si snad myslíte, že já sám jsem zastáncem obřízky, tak mi řekněte, proč mě židé s takovou nenávistí pronásledují. Kdyby to tak bylo, měli by se mnou být docela spokojeni a Kristův kříž by je nemusel tolik urážet. Obřízku však nezastávám a těm, kdo na ní trvají, říkám: Proč jenom obřízku, proč ne přímo kastraci podle pohanského vzoru?

Pravá svoboda vede k lásce

¹³ Bůh vás povolal ke svobodě. Nezneužívejte ji však k prosazování vlastních zájmů. Naopak, v lásce si navzájem pomáhejte. ¹⁴ Vždyť celý zákon se dá shrnout do jediné věty: Měj rád svého bližního jako sám sebe. ¹⁵ Jestliže se místo toho jen koušete a žerete, dejte pozor, abyste se navzájem nesežrali.

¹⁶ Chci tím říci: Jednejte podle rady Božího Ducha, pak si vás nepodmaní vaše sobecké touhy. ¹⁷ Přírozená lidská vůle se vzpírá Božímu Duchu a Boží Duch se nemůže shodnout

s naším sobeckým chtěním. Tyto dvě síly svádějí nepřetržitý boj o vládu nad námi a my podléháme buď jedné, nebo druhé z nich. ¹⁸ Když se však dáte řídit Božím Duchem, je i podle Božího zákona všechno v pořádku.

¹⁹ Kdo se nechává vláčet svými přirozenými sklony, to se snadno pozná: najdete u něj necudnost, pohlavní nevázanost, ²⁰ modlářství, pověřčivost, nenávisť, bojovnost, žárlivost, hněvivost, kariérismus, škarohlídství, nadřzování, ²¹ závist, neúctu k životu, opilství, hýření a podobné nectnosti. Už jsem to jednou řekl a opakuji znovu: takoví lidé do Božího království nevstoupí. ²² Kdo však žije podle Božího Ducha, v jeho srdci se rodí láska, radost, pokoj, trpělivost, přívětivost, laskavost, důvěra, ²³ pokora a sebeovládání. Takový člověk se nemusí bát žádného zákona. ²⁴ Vždyť ten, kdo náleží Kristu, nechal sám sebe a všechny své vášně a hříšné sklony zemřít s ním na kříži.

²⁵ Jestliže jste tedy vládu nad svým životem odevzdali Božímu Duchu, jednejte podle něho. ²⁶ Se ctižadostí, nadřazeností a závistí jednou provždy skončujte.

6

Podpírejme jeden druhého - jako Kristus podpírá nás

¹ Bratři, když už se někomu stane, že klopýtne a dopustí se něčeho nesprávného, snažte se vy, kteří jste duchovně na výši, podat mu pomocnou ruku bez vsí povýšenosti; nezapomeňte, že zítra

se vám může přihodit totéž. ² Berte na sebe trampoty druhých, jako to za nás udělal Kristus. ³ Kdo si o sobě myslí, já jsem „pan Někdo“, klame sám sebe; takový je u Boha jen velká nula. ⁴ Každý se kriticky podívej sám na sebe. Objevíš-li u sebe nějaké přednosti, nech si to pro sebe a nevytahuj se nad druhé. ⁵ Nakonec stejně každý bude před Bohem zodpovídat za svoje činy.

Zákon setby a žně platí

⁶ Těm, kteří vás obdarovávají bohatstvím Božího slova, ochotně oplácejte ze všeho, co máte. ⁷ A nemylte se: s Bohem nejsou žerty. Co zasejete, to taky sklídíte. ⁸ Kdo staví na svých vlastních schopnostech, spěje do záhuby, protože myslí jenom na sebe. Kdo však jedná tak, jak chce Bůh, sklídí od něj věčný život. ⁹ Proto vytrvejme v dobré setbě; jen ten, kdo vydrží, dočká se sklizně. ¹⁰ A tak dokud máme příležitost, prokazujme lásku všem lidem, především těm, s nimiž jsme spojeni vírou.

Pavlovo závěrečné varování

¹¹ Závěrem vám píšu vlastní rukou; to poznáte podle mého velkého písma.

¹² Těm, kteří vám vnucují obřízku, jde jenom o to, aby se vyhnuli šikanování kvůli nepopulárnímu Kristovu kříži. ¹³ Oni sami však, i když jsou obřezáni, zákon nedodržují. Vaše obřízka má sloužit jenom jejich vlastní reklamě: Získali jsme tolik a tolik nových členů. ¹⁴ Mně je taková reklama cizí. Nechci se dovolávat ničeho jiného než Kristova kříže. Na něm zemřel svět pro mne

a já pro svět. ¹⁵ Být obřezán neznamená nic, stejně jako nebýt obřezán. To jediné, na čem záleží, je být „novým stvořením“.

¹⁶ Boží pokoj a milosrdenství ať provází všechny, kdo se tímto zlatým pravidlem řídí, a vůbec všechny, kdo Bohu náleží. ¹⁷ A ať už mi nikdo nemluví o nějakém tělesném „odznaku vyvolení“. S Kristem jsem spojen utrpením, o tom svědčí jizvy na mém těle.

¹⁸ Ať milost našeho Pána, Ježíše Krista, zůstává se všemi vámi.

Váš Pavel

Biblica® Open Slovo na cestu
Czech: Biblica® Open Slovo na cestu (New
Testament)

copyright © 1988, 2000, 2012 Biblica, Inc.

Language: čeština (Czech)

Contributor: Biblica, Inc.

Biblica® Open Slovo na cestu™

Biblica® Open Czech Living New Testament™

Copyright © 1988, 2000, 2012 by Biblica, Inc.

“Biblica” is a trademark registered in the United States Patent and Trademark Office by Biblica, Inc. Used with permission.

Creative Commons License

This work is made available under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA). To view a copy of this license, visit creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Biblica® is a trademark registered by Biblica, Inc., and use of the Biblica® trademark requires the written permission of Biblica, Inc. Under the terms of the CC BY-SA license, you may copy and redistribute this unmodified work as long as you keep the Biblica® trademark intact. If you modify a copy or translate this work, thereby creating a derivative work, you must remove the Biblica® trademark. On the derivative work, you must indicate what changes you have made and attribute the work as follows: “The original work by Biblica, Inc. is available for free at www.biblica.com and open.bible.”

Notice of copyright must appear on the title or copyright page of the work as follows:

Biblica® Open Slovo na cestu™

Biblica® Open Czech Living New Testament™

Copyright © 1988, 2000, 2012 by Biblica, Inc.

“Biblica” is a trademark registered in the United States Patent and Trademark Office by Biblica, Inc. Used with permission.

You must also make your derivative work available under the same license (CC BY-SA).

If you would like to notify Biblica, Inc. regarding your translation of this work, please contact us at <https://open.bible/contact>.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2023-04-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 9 Apr 2023

e08837ce-c353-52fb-bc01-a0e3b12ace4c